

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 12 ΙΟΥΝΙΟΥ 2015
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Μετάφραση: Άλλωστε, το να κάνουμε σφάλματα γίνεται με πολλούς τρόπους (γιατί το κακό ανήκει στο άπειρο, όπως υπέθεταν οι Πυθαγόρειοι, ενώ το καλό στο πεπερασμένο), ενώ το να πράττουμε το σωστό με έναν μόνο τρόπο (γι' αυτό και το ένα είναι εύκολο, ενώ το άλλο δύσκολο, εύκολο να αποτύχουμε στο σκοπό μας, αλλά δύσκολο να επιτύχουμε). Και γι' αυτούς, λοιπόν, τους λόγους, η υπερβολή και η έλλειψη ανήκουν στην κακία, ενώ η μεσότητα στην αρετή. Καλοί με έναν τρόπο γινόμαστε, με πολλούς τρόπους όμως κακοί. Επομένως, η αρετή είναι μια έξη (συνήθεια) που ελεύθερα επιλέγεται από το άτομο, η οποία σε σχέση με εμάς (με κριτήρια υποκειμενικά) βρίσκεται στο μέσον, που καθορίζεται (το μέσον) με τη λογική και συγκεκριμένα, κατά τη γνώμη μου, με τη λογική που καθορίζει ο φρόνιμος άνθρωπος. Και είναι μεσότητα ανάμεσα σε δύο κακίες, που η μία βρίσκεται από την πλευρά της υπερβολής και η άλλη από την πλευρά της έλλειψης -και ακόμα είναι μεσότητα, διότι άλλες από αυτές (τις κακίες) υπολείπονται και άλλες ξεπερνούν το πρόπον (το σωστό, αυτό που πρέπει) και στα συναισθήματα και στις πράξεις, ενώ η αρετή και βρίσκει και επιλέγει το μέσον.

B1.α Μεσότητα: μέσον, ἴσον ἀπέχον, ἔν, τό αὐτό, μέσα, τοῦ πράγματος, τό πρός ἡμᾶς

Ἄκρα: τῶν ἄκρων, δέκα, δύο, ὀλίγον πολύ, ὑπερβολήν, ἔλλειψιν, φεύγει

β. Η αρετή κατά τον Αριστοτέλη είναι μεσότης μεταξύ δύο άκρων. Το μέσο αυτό μπορεί να ορίζεται με κριτήρια αντικειμενικά, δηλαδή σε σχέση με το ίδιο το πράγμα που διαιρέσαμε, οπότε βρίσκεται σε ίση απόσταση από τα δύο άκρα και είναι το ίδιο για όλους. Ενδεχομένως μπορεί να οριστεί και με κριτήρια υποκειμενικά, δηλαδή σε σχέση με εμάς τους ίδιους, τις ανάγκες, τις απόψεις μας, κατά συνέπεια διαφέρει από άνθρωπο σε άνθρωπο. Ο φιλόσοφος καταλήγει ότι το μέσο πρέπει να επιλέγεται με κριτήριο τον άνθρωπο και τη φύση του. Η επιλογή είναι υποκειμενική, αποτέλεσμα της λογικής κάθε ανθρώπου.

Σε ότι αφορά στα άκρα πρόκειται για την υπερβολή και την έλλειψη, στοιχεία τα οποία κάθε ειδήμων αποφεύγει, εφόσον έχουν αρνητικό χαρακτήρα. Έτσι, ο ανδρείος βρίσκεται στο μέσον, ενώ στο άκρον της υπερβολής βρίσκεται ο θρασύς και στο άλλο άκρο της έλλειψης βρίσκεται ο δειλός. Συνακόλουθα και με τις αρετές της σωφροσύνης και της πραότητας που είναι μεσότητες, στο άκρο της υπερβολής βρίσκεται ο ακόλαστος και ο οργίλος. Το άκρο της έλλειψης δεν αναφέρεται, επειδή συναντάται σπανιότατα.

B2. Ο Αριστοτέλης μετά από συλλογισμούς καταλήγει στο συμπέρασμά του και διατυπώνει τον ορισμό της αρετής. Αναλυτικότερα λοιπόν υποστηρίζει αρχικά πως η αρετή είναι **έξη** (έξις). Η σημασία της λέξης είναι το να έχει κανείς κάτι συνέχεια. Ο Αριστοτέλης τη χρησιμοποιεί αποδίδοντάς της τη σημασία του μόνιμου στοιχείου του χαρακτήρα που προκύπτει από τη συνήθεια και την άσκηση και της δίνει ηθικό περιεχόμενο. Εφόσον οι έξεις είναι αποτελέσματα ενεργειών, καταλαβαίνουμε ότι εάν οι ενέργειες είναι αξιόλογες, παρόμοιες θα είναι και οι έξεις. Αντίθετα εάν οι ενέργειες δεν είναι σπουδαίες, κακές θα είναι και οι έξεις. Επομένως, για να χαρακτηριστεί η αρετή ως έξη, είναι απαραίτητος ο εντοπισμός της ειδοποιού διαφοράς της από τις υπόλοιπες. Συνακόλουθα, η αρετή αποτελεί έξη όταν αφενός ωθεί τον άνθρωπο που την έχει να βρίσκεται σε τέλεια κατάσταση και αφετέρου όταν

βοηθά αυτόν που την κατέχει να επιτελεί σωστά το έργο για το οποίο είναι προορισμένος. Αξίζει να σημειωθεί πως η αρετή αναφέρεται ως ικανότητα έμφυτων και άφυτων όντων. Επιπλέον ο Αριστοτέλης υποστηρίζει πως η αρετή είναι **προαιρετική**, προσεγγίζοντας έτσι το ζήτημα της ελευθερίας της βούλησης του ανθρώπου να διαμορφώνει απόψεις και να πραγματοποιεί αποφάσεις σύμφωνα με τη θέλησή του χωρίς καταναγκασμό. Επομένως η αρετή αποτελεί προϊόν ελεύθερης επιλογής. Για τον φιλόσοφο η προαίρεση είναι ένας από τους τρεις όρους που εξασφαλίζουν την ύπαρξη της αρετής. Οι άλλοι δύο είναι η συνείδηση από τον άνθρωπο της πράξης του και η σιγουριά στην πραγματοποίησή της. Θα αποτελούσε παράλειψη να μην αναφερθεί ότι κατά τον Αριστοτέλη η αρετή καθορίζεται από τον **ορθό λόγο** ο οποίος εξασφαλίζει την αντικειμενικότητά της – διαφορετικά θα υπερίσχυε το στοιχείο της υποκειμενικότητας που προκύπτει από τη «μεσότητα» κάθε ατόμου. Μάλιστα κάνει λόγο για τη λογική του **φρόνιμου ανθρώπου** και όχι την απλή κοινή λογική. Ο φρόνιμος άνθρωπος συναιρεί όλες τις αρετές. Η φρόνηση αποτελεί προϋπόθεση για την κατάκτηση και καλλιέργεια των αρετών. Ο φρόνιμος και συνετός άνθρωπος είναι το πρότυπο των άλλων, αφού σε αυτόν συνυπάρχουν όλες οι αρετές που τον βοηθούν να αποφεύγει τα σφάλματα.

B3.α 1ε, 2β

B3.β Η ευδαιμονία είναι ενέργεια του ανθρώπου, όχι κατάσταση, και πάντως ενέργεια της ψυχής του, με τους κανόνες της τέλει αρετής (ή ευδαιμονία ἐστὶ ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ' ἀρετὴν τελείαν). Η ευβουλία είναι η ικανότητα να σκέφτονται οι πολίτες σωστά α) για τις υποθέσεις του σπιτιού τους (πώς να κυβερνούν με τον καλύτερο τρόπο το νοικοκυριό τους) και β) για τις υποθέσεις της πολιτείας (πώς να γίνουν ασυναγώνιστοι πολιτικοί και στα έργα και στους λόγους).

B4. ῥαστώνη	: ῥάδιον
ἔντευξις	: ἀποτυχεῖν
ἐξουσία	: ἔστιν
σώφρων	: φρόνιμος
ἀνύπαρκτος	: ἀρχομένω
πρόσχημα	: ὑπερέχει
συλλήβδην	: ληπτέον
ταγός	: προστάξει
συμβόλαιον	: λαμβάνουσι
ἔμμονή	: μεσότης

Γ1. Τη μάχη, όσο εξαρτάται από τη θέλησή μου, δεν θα την κάνω μέσα στο κόλπο κι ούτε καν θα μπω μέσα σ' αυτόν. Γιατί αντιλαμβάνομαι ότι ο στενός χώρος δεν αποτελεί πλεονέκτημα για στόλο λίγων πλοίων ευκίνητων που έχουν έμπειρα πληρώματα, όταν αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο αριθμό πλοίων μη έμπειρων πληρωμάτων. Γιατί, αν δεν βλέπει κανείς τα εχθρικά πλοία από ικανή απόσταση, ούτε να κάνει έφοδο με το έμβολο όπως έπρεπε μπορεί ούτε πιεζόμενος να υποχωρήσει την κατάλληλη στιγμή. Ούτε είναι δυνατές οι διασπάσεις της εχθρικής παράταξης και οι στροφές προς τα πίσω, οι οποίες αποτελούν χειρισμούς κατάλληλους για ευκίνητα πλοία, αλλά αναγκαστικά η ναυμαχία αποβαίνει πεζομαχία.

Γ2. ἑκών	: ἔκουσῶν
ὄρῳ	: ὄρῳεν
ναῦς	: νηί
ἄμεινον	: εὖ
πλεούσαις	: ἔπλεις

ξυμφέρει : ξυνένεγκε
ἀποχωρήσειεν : ἀποκεχωρηκέναι
διέκπλοι : διέκπλου
ἄπερ : αἴσπερ
καθίστασται : καθιστῆ

Γ3.α ἐν τῷ κόλπῳ: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει στάση σε τόπο.
ἐκὼν εἶναι: ἀπόλυτο απαρέμφατο (λειτουργεῖ επιρρηματικά με ἔννοια αναφοράς).

ναυσί: αντικείμενο στο οὐ ξυμφέρει.

τῶν πολεμίων: ονοματικός, ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική αντικειμενική στο πρόσωπιν.

καθίστασθαι: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στην απρόσωπη ἔκφραση ἀνάγκη ἄν εἶη.

πεζομαχίαν: κατηγορούμενο στο ναυμαχίαν μέσω του καθίστασθαι.

Γ3.β ἔχων: εἰ μή ἔχοι τήν πρόσωπιν ...

πλεουσῶν: νεῶν αἰ πλέουσι

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΟΥ ΕΛΠΙΔΑ
ΤΣΙΑΡΔΑΚΛΗ ANNA
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ «ΚΟΡΥΦΗ»